

K Ö N Y V I S M E R T E T É S

A migráció szociológiája 3.0 (Sik Endre könyvének ismertetése)

The sociology of migration 3.0

Éberhardt Gábor

Dr. PhD, rendőr ezredes, kirendeltségvezető, rendőrségi főtanácsos
Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-Főkapitányság
Kiszombori Határrendészeti Kirendeltség
eberhardt.gabor@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Sik Endre „*A migráció szociológiája 3.0*” című könyve ismertetésének célja, hogy bemutassa a migráció kutatásának, a migrációelméleti megközelítésének változásait összegző új gondolatokat, értékeket.

Módszertan: A könyvismertetés készítése során a végrehajtott összehasonlító tartalomelemzéssel törekedtem a megelőző két könyv megállapításaitól eltérő, új megállapítások, következtetések olvasmányos leírására.

Megállapítások: A szerző önálló elemként ismertette a korábbi és a recenzió tárgyát képező könyvében a tematikus összehasonlítást, bemutatta azokat az új elemeket, amelyek önálló novumként olvashatók benne. A szerző a rá jellemző bölcsességgel és közvetlen egyszerűséggel mutatja be, hogy ez a könyv egy folyamat része, annak a felgyorsult globális társadalmi jelenségnek részbeni újraértelmezése, amelynek előzményei a korábbi két könyvében kerültek bemutatásra. Az elvárásoknak megfelelt a szerző azzal a munkával, amellyel a korábban általa elemzett folyamatokat, eseményeket, elméleti megközelítéseket kutatási eredményekkel, hivatkozásokkal aktualizálta.

Érték: A könyv szerzője által kutatott és leírt globális társadalmi folyamat, a migráció olyan kutatási eredményekkel és kiegészítésekkel, interjúkkal kerül bemutatásra, amelyekkel a könyv a migrációs irodalmak egyik alapműveként azonosítható. Úgy sikerült a jelenséget, annak a 2015. évi tömeges irreguláris bevándorlást követő időszak migrációs mintázatának jellemzőit leírni, hogy az a nem migrációkutatók részére is közérthető, valamint bemutatja az aktuális társadalmi értékítéleteket is.

Kulcsszavak: államhatár, idegenellenesség, migráció, morálistánik-gomb, rendészet, szociológia.

Abstract

Aim: The aim of the review of Endre Sik's book "*The Sociology of Migration 3.0*" is to present new ideas and values summarizing the changes in the research and theoretical approach to migration.

Methodology: in preparing the book review, I have endeavoured, through the comparative content analysis carried out, to provide a readable description of the new findings and conclusions that differ from the findings of the previous two books.

Findings: The author presented the thematic comparison in his previous books and the book under review as a separate elements, presenting the new elements that can be read as separate novae. With characteristic wisdom and direct simplicity, the author shows that this book is part of a process, a partial reinterpretation of the accelerated global social phenomenon, the antecedents of which were presented in his two previous books. The author has lived up to expectations by updating the processes, events and theoretical approaches he has previously analysed with research findings and references.

Value: the global social process of migration, researched and described by the author of the book, is presented with research findings and additions, interviews, which make the book newly identifiable as a seminal work in the literature on migration. It succeeds in describing the phenomenon, the characteristics of its migration patterns in the period following the mass irregular immigration of 2015, in a way that is comprehensible to non-migration researchers, and also presents current social value judgments.

Keywords: migration, moral panic button, policing, sociology, state border, xenophobia.

Bevezető gondolatok

A migrációelmélet elhivatott kutatójaként, a hazai és nemzetközi forrásirodalom egyik legtöbbször hivatkozott szerzőjeként ismertem meg Sik Endre nevét. Nagy számú publikációja, tanulmányai, könyvei között a 2012-ben, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar gondozásában megjelent *A migráció szociológiája* 1. és 2. e-tankönyveket fedeztem fel először. Ez a két kötet a migrációkutatók sokaságának biztosított olyan, az emberi vándorlás elméleti

alapjainak megismerését biztosító tudást, ami a Magyarországot 2015-ben ért tömeges irreguláris bevándorlással összefüggésben igényelte az ismeretek helytállóságának felülvizsgálatát, indokolt módosítását, kiegészítését.

A harmadik könyvet a kezünkbe véve a két elődjéhez hasonló egyszerűséget láthatjuk. Fellapozva a művet azt tapasztaljuk, hogy a gondolatokat befolyásolni képes fotók és terjengő hivatkozások helyett értékelő táblázatok, átlátható diagramok, leírások, interjúleíratok segítik az olvasót értelmezni az olvasmányosan megírt oldalakat, amely tartalmi információkat a nem szakértők is nehézségek nélkül feldolgozhatják.

A könyvet szerzőként jegyző Sik Endre közgazdász, szociológus, professzor emeritus, kutató, számos magyar és külföldi szervezet tagja, valamint cím birtokosa. Munkásságának meghatározó részét képezi a migráció jelenségének kutatása, a migrációs faktorok elemzése. A mintegy évtizeddel korábban megjelent migrációelméleti összefoglaló kötetek kellő alapot teremtettek arra a szerzőnek, hogy a bekövetkező változások vizsgálata után megossza az új vagy újragondolt elemeket az olvasókkal.

A könyv annak ellenére hiánypótlónak értékelhető, hogy az elmúlt években számos publikáció jelent meg a hazai kiadók gondozásában a migrációról. *A migráció szociológiája 3.0* a Debreceni Egyetem kiadója által jelent meg 2021. év végén, Simonovits Borbála szakmai lektorálásával. A téma aktualitása továbbra sem kérdőjelezhető meg, akkor sem, ha Magyarország külső határszakaszán ugyan nincs az a tömeges irreguláris bevándorlási jelenség, mint 2015-ben, de az nem szűnt meg, csak a migrációs mintázat változott.

A könyvről

A kiadó egyetemnek, a kutatási tevékenység támogatójának emblémáját magán viselő könyv egészéből kitűnik a harsány karakterisztikával szerkesztett cím. A belső tartalmi elemeknél már nem találkozik az olvasó olyan kiemeléssel, ami vonzaná a tekintetet, lekötné néhány oldalra, hanem szisztematikusan elkezd olvasni, értelmezni az elejétől az utolsó 158. oldalig.

A klasszikus felépítésnek megfelelően megtaláljuk az első lapokon a tartalomjegyzéket, amely a bevezetésen és a tartalomjegyzéken túl, 10 fejezetet sorol.

A szerző a bevezetés első mondatai közt fejti ki: „*A migráció szociológiájának harmadik kötete azt a célt szolgálja, amit még 2001-ben tűztem ki magam elé: oly módon tanítani a migrációval összefüggő szociológiai jelenségeket, hogy az ne váljon specializált migrációs szociológiává.*” Újítésként találkozhatunk azzal a bemutatással, amelyben egyértelművé válik, hogy a harmadik

kötet mely korábbi témákat dolgozza fel újólag, azokat aktualizálva, valamint a „*morálistpánik-gomb*” néven azonosított fogalmi elemet hogyan mutatja be újdonságként az olvasóknak ebben az összefoglaló műben.

A tudományos értékű művek esetében mindig ajánlott tanulmányozni az irodalomjegyzéket. Ebben a könyvben nyolc oldalnyi forrás kerül rögzítésre, amelyek között hazai és külföldi kutatók, médiaelemek, online adatbázisok sorakoznak. Ez a nagyszámú és széles körű forrás, valamint a szerző saját kutatási eredményei megbízható alapot képezhetnek arra vonatkozóan, hogy ez a könyv az elődjei méltó utódja, újabb migrációelméleti alpmű.

Az első fejezet fő mondanivalója a migráció fogalmának értelmezése, annak megközelítése. Mindez a tárgykör hat alfejezetben olvasható. A szerző a témával kapcsolatban kifejti – és már utal a későbbi tartalomra is –, hogy a migráció esetében a legtöbb (így a magyar) társadalom is megosztott. Egyéni megközelítések, értelmezések azonosíthatók a jelenséggel kapcsolatban éppen úgy, mint a migráció alanyai esetében. Továbbra sincs egységes értelmezés sem a társadalom, sem a nemzetközi jog, sem a migrációkutatók oldaláról arról, hogy mi is az a migráció, mivel azt a beszűkült gondolkodás nem képes érdemben kezelni.

Amellett, hogy Sik Endre bemutatja a migráció sokféleségét, valamint annak globális felgyorsulása miatti egyre rövidülő időtávjait, ismerteti az általa képviselt migrációs minimáldefiníciót. Más-más megközelítéssel talán szintén ismerős lehet a migrációs jelenségek megítélésének kettősége, de az olvasó elé tárt – interjúkra is épített – „*kaméleon jelleg*” szintén újszerű lehet a nemzetközi kitekintés és a magyar viszonyok bemutatása mellett.

A második fejezetben a migrációelméletek közül a Douglas S. Massey által korábban elemzett intézményelmélet megállapításait vetíti le a szerző a 2015. évi magyarországi migrációs eseményekre. Ennek során adatelemzéseket hajt végre, interjúk ismertetésével mutatja be az egyedi, eseti jellemzőket a migrációelmélet aktuális megjelenésével összehasonlítva, súlyozva az embercsempészsésre és emberkereskedelemre, azok finánciális támogatására.

A harmadik fejezetben a kumulált okság elméletének aktuális jellemzőit ismerhetjük meg a 2015. évi tömeges migráció időszakából. A szerző összefoglalása szerint „...*minden migráció módosítja azt a társadalmi összefüggésrendszert, amelyben a migrációra vonatkozó döntés megszületik, méghozzá általában úgy, hogy növeli a migrációs folyamat fennmaradásának valószínűségét. [...] ha egyszer megindul a migráció, akkor nem áll többé le, legfeljebb formáját változtatja (ingázásból letelepedés, diaszpóra kialakulása és megerősödése stb.).*” Az elmélet és a migrációs mintázat összehasonlítása során betekintést nyerhetünk az USA–Mexikó határán zajló migrációs folyamatokba is, amelyek tipológiai elemei (például etnikai alapon szervezett embercsempészsés, aktív

USA migrációs jogalkotói korrekció) számos felületen jelen voltak a magyar határon jelentkezett tömeges irreguláris bevándorlás 2015. évi időszakában is.

A negyedik fejezetben a szerző a hálózati és a társadalmi tőke elméletét, annak aktualizált értékelését mutatja be. Az olvasónak a megértéshez interjúk leiratával nyújt segítséget. Ennek során Sik Endre összefüggést mutat fel a nevéhez köthető migrációs burok és a vizsgált elméletek közt. *„A migrációs burok tehát a hálózat egyes részeinek a migráció sikere érdekében mozgósított, illetve az ennek érdekében tett tudatos beruházás eredményeképpen létrehozott kapcsolatok összessége.”*

Az ötödik fejezetben Sik Endre a diaszpóra és a transznacionális migránssközség bemutatását hajtja végre, ad azokhoz értelmező összefoglalást. Forrásokat hivatkozva a fejezeten belül önálló részként mutatja be a klasszikus zsidó diaszpórát mint mintát. A kvázidiaszpóra fogalmi értelmezése, ábrás megjelenítéssel segítő bemutatása a recenzió készítésének időszakában is zajló orosz-ukrán háborúnak az ukrán-magyar államhatár közelében gyakorolt hatása miatt súlyozottan aktuális elem. A szerző a fejezeten belül források ismertetésével, adattáblákkal, elemzésekkel, interjúkkal mutatja be a diaszpórapolitikát és a kvázidiaszpóra intézményeit az előző kötetek megjelenése óta eltelt időszakra vonatkozóan.

A közvetítő kisebbségek elméletéről a szerző a hatodik fejezetben osztja meg gondolatait az olvasóval. Az elmélet azt feltételezi, hogy *„... (a) a migránsok csoportján belül erős etnikai alapú közösségképződés megy végbe, (b) a befogadó társadalom ellenséges a migránsokkal szemben, és (c) a migránsok tevékenysége a közvetítő jellegű gazdasági szerepek szűk körére koncentrálódik.”* A fejezetben megismerhetjük, hogy hogyan jelentek meg a távol-keleti nemzetek tagjai Magyarországon, hogyan alakult ki és növekedett meg például a kínai és a vietnámi diaszpóra. Az értelmezés megértését a szerző szintén interjúkkal támogatva segíti az olvasó számára.

A hetedik fejezetben az informális gazdaságról, a határ- és etnikum erőforrásról ír Sik Endre. Az etnikumon alapuló, határon átnyúló erőforrásokat, azok tipológiai jellemzőit a határon átnyúló informális gazdasági ügyleteket, az informális kereskedelmet (üzemanyag és/vagy dohánytermék csempészet, seftelés, lomizás stb.) interjúk leiratával mutatja be, segíti a fogalmi keret értelmezését.

Az előző két kötetben még nem tárgyalt, az idegenellenességhez kapcsolt

morálistpánik-gomb¹ új elemként történő leírása a nyolcadik fejezetben olvasható (URL1). A szerző a 2015. évi, Magyarország államhatárát ért tömeges bevándorlással összefüggésben folytatta korábban kutatásait a befelé irányuló irreguláris migráció és a magyar idegenellenesség tárgyában. Ennek során írta le a morálistpánik-gomb fogalmi körét (URL2; URL3). A fejezetben összehasonlító folyamat-elemzéseket kapunk európai és nemzeti viszonylatban az idegenellenességről, valamint értékelő bemutatást annak nemzeti társadalomrajzáról. Önálló elemként írja le a szerző a személyes ismeretség hatását a xenofóbiára. A morálistpánik-gomb forráselméleti alapjait szintén önálló fejezetrészben ismerhetjük meg azzal a szerzői megállapítással, hogy azt a bizonyos gombot „*az állami propaganda találja ki, illetve fejleszti*”. Ennek az azonosítható folyamatát a 108. oldalon bemutatott eseménysorhoz kapcsolható képi ábrával teszi szemléletessé Sik Endre.

A kilencedik fejezetben a korábban már vizsgált magyar menekültügy megismeréséhez kapunk újabb információkat. A szerző által „*ártatlanság korának*” azonosított időszakot megelőző korszak előzményeit összefoglaló értékeléssel olvashatjuk, amihez szintén interjúleiratokat kap az olvasó. Megismerhetjük az időszak társadalmi, állami szereplőit, az ő tevékenységüket a Magyarországot a 20. században érintett tömeges bevándorlások időszakában, valamint annak eseménytörténetét. Összefoglalójában Sik Endre megállapítja, hogy „*Az ártatlanság kora azonban, ahogy az az ártatlansággal lenni szokott, nem tartott soká. Hamar magukra találtak az állami szervek, s a gyorsított ütemben újjá szerveződő hatalom (amely talán nem csupán a szocialista totális állam örököse volt, de magán hordozta a II. világháború előtti és alatti kormányzási rendszerek örökségét is) útjának tehetetlenségi ereje olyan nagy volt, hogy hamar maga alágyűrte az ártatlanság korában kialakulni látszó liberális útkezdeményt.*” Az utolsó, tizedik fejezetben az aktuál időszak viszonylatában mutatja be a szerző a migráció globalizációs, valamint az ütközőzónában való megjelenését. Ennek során kitér a munkaerőpiaci összefüggésekre, a hálózati migrációra, Magyarország helyzetére a nemzetközi migráció rendszerében. Önálló alfejezetként mutatja be az európai rendszerváltás időszakának és a migrációnak a kapcsolatrendszerét.

---

1 „*A morális pánik egy olyan helyzetet jelent, amikor az emberek veszélyben érzik azt a világot, amiben élnek, fenyegetettnek képzelik azt az erkölcsi rendet, ami számukra biztonságot, a világ dolgaiban való eligazodást segíti, s rettegni kezdenek. Ez a folyamat elindulhat alulról, de kezdeményezhetik »verkölcs-alakító vállalkozók« is felülről. A pánik felerősödését a média előbb fokozza, majd kiterjeszti, hogy aztán feledésre ítélje.*”

Záró gondolatok

Sik Endre munkásságának ismeretében, és a könyv újvizsgált, valamint új elemeinek bemutatott elemei alapján egyetlen döntés születhet – el kell olvasni! Ez a könyv a megjelenését megelőző időszak tartalmi aktualitása mellett a jelen időszakban zajló háborús események, valamint az azokat követő gazdasági hatások, migrációs folyamatok azt a megállapítást vetik fel, hogy a szerző által leírtak előremutató gondolatok, helytálló következtetések, amelyek megismerése és követése is segítheti a problémák kezelését.

Felhasznált irodalom

Sik E. (2021). *A migráció szociológiája 3.0*. Debreceni Egyetemi Kiadó.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: Sik Endre; Domokos Lázár (2019): *A morálispanik-gomb 2.0*. https://www.academia.edu/40971554/A_mor%C3%A1lispanik_gomb_2_0

URL2: Sik Endre (2018). *Egy hungarikum: a morális pánikgomb (tanulmányterv)*. https://szociologia.tk.hu/uploads/files/2018/mozgo_vilag_1610_Sik.pdf

URL3: *Ez a szupermanipuláció az igazságra törekvés értékét is eltüntetheti*. <https://24.hu/belfold/2019/05/31/sik-endre-moralis-panik-propaganda/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Éberhardt G. (2023). A migráció szociológiája 3.0. (Sik Endre könyvének ismertetése). *Belügyi Szemle*, 71(2), 335–341 <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.2.9>